

БОРИША ЛЕЧИЋ*

Академија за националну безбедност
Београд

УДК 28:323.28(5)
Оригиналан научни рад
Примљен: 28.04.2017
Одобрен: 15.05.2017
Страна: 9-24

ИСЛАМСКА ДРЖАВА – ОД УТОПИЈЕ ДО КРВАВЕ ДИСТОПИЈЕ

Сажетак: Исламска држава (ИД) предстаља актуелну, глобалну безбедносу претњу и изазов целокупној међународној заједници. Истовремено, и на идеолошком плану, али и у пракси, она је сублимација исламистичких тенденција с краја прошлог и почетка овог века које су своју кулминацију досегле оживљавањем визије успостављања власти по узору на ортодоксни халифат из 7. века н. е. Од самопроглашења Абу Бакра ал Багдадија за халифу, јуна 2014. године, ИД је устројена као централизована бирократска организација, са војним и управним властима као и финансијским механизмима за функционисање на окупираним областима - деловима државних територија Ирака и Сирије. На врху управљачке структуре налази тзв. кабинет министара који доноси најважније одлуке а којим руководи ал Багдади са својим сарадницима. Војне власти надређене су цивилним органима управљања. Организација цивилних послова извршена је по провинцијама - областима којима управљају гувернери. На свим деловима територије ИД стриктно се примењује исламски шеријатски закон. Финансирање расхода ове терористичке парадржавне творевине врши се из различитих и многобројних извора - продаје нафте и гаса, кријумчарења, киднаповања, уцена, отимачине и трговине наркотицима. Прикупљени износи средстава у 2015. години износили су преко 2 милијарде америчких долара.

Да ли је случајно што је ова творевина у једној фази свог постојања, уместо првобитног назива, Исламска држава Ирака и Сирије, (ИСИС), преименована у тзв. Исламску државу, са тенденцијом да се на глобалној политичкој сцени покуша представити као „држава“ са неопходним, формално правним елементима – територија, становништво, суверена власт?

У једном тренутку, ИД је политички, економски, безбедносно и војно контролисала и суверено владала територијом на којој је живело више од четири милиона људи, а која је била већа од територије данашње Велике Британије.

Да ли ова рудиментарна, псеудодржавна организација, са апокалиптичним стратешким циљевима, захтева једну синхронизовану, глобалну антитерористичку коалицију, манифестовану кроз доктрину „глобалног рата против тероризма“ или ће она и даље бити полигон за перфидну и вешту реализацију супротстављених, ситносопственичких, парцијалних интереса великих сила, показаће време.

* borisalecic@gmail.com

Одговоре на ова и слична питања потражићемо кроз приказ организационо функционалне, политичке, економске, војне и управне структуре власти ове парадржавне појаве јер сматрамо да на ову безбедносну претњу међународна заједница, мора реаговати ширим спектром различитих мера у односу на досадашњу стратегију.

Кључне речи: исламска држава, тероризам, терористичка организација, халифат, исламски радикализам, организација власти

Уводна разматрања

Од појаве Имама Хомеинија и Исламске Републике Иран са својом радикалном шиитском идеологијом, крајем седамдесетих година прошлог века, ниједан покрет, нити организација с предзнаком исламистички, нису привукли толико пажње и интересовања научне, стручне па и најшире јавности у читавом свету, као што је то случај са Исламском државом (у даљем тексту ИД). Такође, ниједна друга организација, са изузетком Ал-Каиде, није била толико дуго, интензивно и снажно на удару најмоћнијих војних и обавештајно-безбедносних коалиција различитих западних и арапско-исламских земаља.

Од тренутка проглашења халифата и обзнањивања Исламске државе, средином 2014. године па до данас, након неколико опсежних војних офанзива на њене припаднике у Ираку и Сирији, ИД је успела да одржи своје присуство у појединим деловима ових земаља и да при томе и даље шири страх и терор према цивилном становништу различите верске и етничке припадности. И не само у поменутих земљама, већ и широм арапско-исламског света, кроз различите форме верско-идеолошког деловања, присутан је утицај ове организације, који се најчешће манифестује кроз терористичке активности локалних група и покрета чији су лидери формално признали супремацију Ал-Багдадија. „Када је прогласио халифат „Исламске државе”, у њој је већ живело преко шест милиона људи”, наводи Јирген Тоденхефер, немачки правник и доброобавештени познавалац актуелних политичко-безбедносних прилика на Блиском истоку. „За мање од једне деценије ИД је обезбедила место у средишту светске политике” (Todenhefer, 2016: 9-18).

Можда управо сведочимо истинитости речи ал-Шахрастанија, историчара религије из 12. века, које је Филип Хити, угледни историчар из прошлог века цитирао у свом делу „Историја Арапа”: „Ниједно питање у исламу није проузроковало више крвопролића од халифата (имамата)”(Hiti, 1988: 139).

И као што исти аутор на другом месту у својој књизи наводи да је „ислам био прво религија, па држава и на крају култура”, када је реч о ИД, не можемо а да не уочимо тенденцију успостављања елемената, тј. обележја државе на територији коју чине окупирани делови некадашњег Ирака и ратом подељене Сирије, макар то била држава у покушају, парадржава, неуспела држава или како-год је назвали. На овакав закључак упућују чињенице и доступни подаци о ИД као организованој управљачкој структури која је на силу успоставила монопол власти на одређеној територији, додуше неутврђених граница и променљиве величине и састава становништва.

Организација управне, војне власти и финансирање

ИД функционише као строго централизована бирократска организација која има за циљ успостављање радикалних политичких и друштвених промена на територијама под својом контролом. Сам врх власти оличен је у „кабинету министара”, структури највишег нивоа лидерства ИД. Кабинет предводи Абу Бакр ал Багдади са своја два заменика, или помоћника, за Ирак - Фадлом Ахмадом Абдулахом ал Хијалијем (звани Абу Муслим ал Туркмани) и Сирију - Абу Алијем ал Анбаријем. Чланови кабинета су: Абу Абдул Кадр, Абу Мухамед, Абу Ловај ака Абу Али, Абу Салах, Абу Хаџар ал Асафи, Абу Касем и Абу Абдул Рахман ал Билави. Војни савет, као орган подређен директно халифи, састоји се од највише 13 чланова, од којих наводимо тројицу познатих јавности: Абу Шему, Абу Сују и Абу Кифаха.¹

Ал Туркмани је непосредно надређен гувернерима, или управитељима области под контролом ИД: Абу Набилу - гувернеру провинције Салах ад Дин, Абу Фатими - гувернеру Киркука, Абу Мајсари - гувернеру Багдада, Абу Абд ал Салему - гувернеру Анбар провинције, Абу Фатими - гувернеру Јужног и Централног Еуфрата, Абу Џурнасу - гувернеру Граничне провинције, Абу Лукману - гувернеру Раке, Абу Атир ал Абсију - гувернеру Алепа, Хаџи Абд ал Насеру - гувернеру Деир аз-Зоура, Абу Шуајбу ал Масрију - гувернеру Хомса, Абу Усами ал Иракију - гувернеру Ал Баракаха, као и гувернерима Дамаска и Ниниве.²

Ауторитет неспорног вође муслиманске заједнице и стручњака за ислам, ал Багдадију даје његова докторска диплома из исламских студија стечена на Исламском универзитету у Багдаду, као и његова ранија верска титула имама и проповедника у Самари. За опстанак и проширење ИД, као ефикасне и професионално постављене организације, још је значајније непосредно војно и обавештајно искуство и стручност његових најближих сарадника – бивших официра ирачке војске – Абу Алија ал Анбарија, шефа сиријских операција, бившег генерал-мајора ирачке војске и Фадл Ахмеда Абдулаха ал Хиалија, шефа операција у Ираку и бившег потпуковника ирачког мухабарата³ и официра специјалних јединица.

Почев од 2006. године, када је донета одлука са далекосежним последицама да се ИД почне представљати у јавности као држава, ИД улаже знатне напоре да функционално управља заузетим територијама и контролише све аспекте друштвеног живота. У овоме највећу одговорност има управо кабинет, који део својих овлашћења и надлежности преноси на мрежу „министарстава” задужених за различита питања – од војних и политичких, до цивилних и финансијских. По потреби, када то прилике на војишту дозвољавају, војска ИД се

¹ <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/10956193/Revealed-the-Islamic-State-cabinet-from-finance-minister-to-suicide-bomb-deployer.html>

² http://www.brookings.edu/~media/Research/Files/Reports/2014/11/profiling-islamic-state-lister/en_whos_who.pdf?la=en. Листер овде не наводи имена двојице последњих гувернера.

³ Арапски назив за обавештајну службу.

административно устројава попут регуларних националних оружаних снага у другим државама (активни и резервни састав).

На територији под контролом ИД уведен је и стриктно се поштује шеријатски закон, тј. читав корпус „непогрешивих” правила о дужностима верског, политичког, друштвеног, породичног и личног карактера. У случају кршења ових правила примењује се казни систем - 'укубат'⁴. На списку забрана су, осим конзумирања дроге, алкохола и дувана, још и коцкање, неисламска музика и родно мешање. Такође, забрањено је било какво толерисање неисламских светиња, посебно објеката, који морају бити срушени.

Према немуслиманима - монотеистима, који су затечени на окупираној територији успостављен је, у исламу уобичајен зимијски однос, или систем обавеза којих морају да се придржавају на муслиманској територији уколико не желе да пригрле ислам. Најважнија обавеза своди се на плаћање цизје - главарине у висини коју одреде власти⁵ (Lister, 2013/2014: 27). У потпуности незаштићени и изван било каквог верско-правног оквира који би регулисао њихов статус, налазе се многобожци, или припадници политеистичких заједница, што је и разумљиво с обзиром на специфичности пројекта политичког ислама ИД заснованог, између осталог на тези да „не може постојати ништа осим света ислама”. Све што се супротставља овоме проглашава се за свет рата, тј. легитимном метом потчињавања или уништења.

По освајању територије и увођењу своје управе, ИД интензивно предузима мере на верском образовању, или боље рећи, верско-политичкој индоктринацији локалног становништва путем јавних проповеди. На тај начин постепено се, кроз својеврсну верску едукацију, врши и поступак регрутације нових бораца у редовима војске халифата.

У оквиру цивилних послова поклања се нарочита пажња обнављању порушене и изградњи нове инфраструктуре - путева, електричних водова и др. Истовремено, организују се здравствена и поштанска служба и друге услужне делатности попут јавног превоза, исхране за сиромашне и сл. Као вид социјалне и хуманитарне бриге за становништво, субвенционишу се цене најважнијих производа (хлеба) и услуга (станарине).

Новинар Милутин Митровић добро примећује када констатује да је „ИД без икакве одступнице терористичка творевина, па јој је и економија таква.”⁶ У прилог овоме наводи да извори њеног финансирања потичу од кријумчарења, киднаповања, уцена, отимачине и трговине наркотицима. Аутор даље износи да приходи ИД, без износа од пореза и отимања од банака, потичу од продаје нафте (38%), природног гаса (17%), отмица и откупа (12%), фосфата (10%), житарица (7%), донација (4%) и заплена (2%). Према извештају америчке ад-

⁴ Сунити признају поделу шеријата на три области: 'ибадат (верске дужности), му'амалат (грађанско-правни односи), 'укубат (казне). Најдрастичније казне које примењује ИД су јавна погубљења (распећем и каменовањем), због убиства и прељубе и одсецање удова због пљачке.

⁵ По освајању Мосула 17. јула 2014. ово увођење зимијске заштите прошло је под претњом „ништа осим мача”, што је имало за последицу да је, у року од три дана, већина хришћана и шиита побегла из града.

⁶ www.bif.rs/2015/11/ekonomija-terorizma-isis-je-biznis/

министрације из маја 2015. године укупни годишњи приходи ИД премашују 2 милијарде америчких долара. Француски министар спољних послова Лоран Фабиус изјавио је годину дана раније да ИД контролише неколико милијарди УСД (Schweitzer, Einav, Even, Valensi, 2016: 74).

На територији под контролом ИД уведен је основни порез на сва добра, затим на све банкарске трансакције, као и на приходе телекомуникационих компанија. Уз то постоји и порез од 5% на плате (за потребе здравства и остале облике социјалне сигурности). Када је реч о таксама оне се наплаћују власницима камиона у висини од 200 долара годишње, за камионски прелаз ирачко-сиријске границе у износу од 800 долара, на трговину археолошким предметима у висини од 20 до 50% њихове вредности. Такође, наплаћује се такса и на шверцовану робу, од 25% њене вредности, после чега се може даље несметано трговати овом робом. Такозвану таксу за заштиту плаћају сви немуслимане на територији ИД. Предузетништво је дозвољено с тим што се на крају године плаћа 2,5% пореза на остварен укупан промет. Према неким апроксимативним проценама, на име ових пореза и такси у касу ИД годишње се слива између 360 и 500 милиона долара.

До значајног извора новца, неопходног за финансирање терористичких операција, ИД је дошла упадом у банке и финансијске установе на заузетим територијама. Само из трезора мосулске експозитуре Ирачке централне банке однето је 425 милиона долара, односно, заједно са пражњењем приватних сефова - укупно 760 милиона долара. Опљачкане су и друге јавне банке, док је приватним новчаним установама наметнута такса у износу од 20 долара на сваку трансакцију, уз принуду да пласирају новац тамо где им то власти наложе. У оптицају су сиријска и ирачка валута и амерички долар. Плаћање у злату је пожељно, јер се добија 10% попушта на сваку трансакцију.

Приходи од нафте процењују се на 350 до 400 милиона долара годишње. На ирачком делу територије под контролом ИД, налази се свега 10% резерви овог енергента који се, након експлоатације, даље транспортује до Сирије а одатле у Турску, највећим делом у нафтни терминал Чејхан, где се меша са нафтом купљеном на легалном тржишту. Купци су углавном из Турске, али и Јордана и Ирана. Знатно више нафте експлоатисало се из налазишта у Сирији. Током 2015. године више од 60% укупних резерви ове земље било је под контролом ИД а дневна производња кретала се до 60 хиљада барела, што је значајно мање од реалних потенцијала за експлоатацију која на укупном сиријском нивоу достиже 400 хиљада барела на дан. Извори и рафинерије су у рукама ИД, док је транспорт нафте приватан.

Други важан енергент - природни гас, користи се за унутрашње потребе, у термоелектранама, одакле се онда нелегално (и парадоксално, али крајње профитабилно) испоручује струја, до крајњих корисника - непријатеља ИД у Дамаску и курдској регији. Још већи парадокс од овог представља то што Асадова државна администрација и даље издваја новчана средства на име месечних личних примања радника у овим термоелектранама на територији ИД. Немогуће је израчунати колики су промет и приходи у трговини различитом

робом (мобилним телефонима, цигаретама, лековима) која је, по Митровићевој оцени, „јача од сваке логике, граница и идеологије” (Митровић, 2015).

Листа богатих извора прихода се овим не завршава. Отмице и откупи представљају четврти по значају прилив средстава тако да је, с те тачке гледишта, реч не само о политичком насиљу и криминалу, већ и о модусу привређивања ИД који, по неким проценама, чини 12% од укупних непореских прихода ИД. С обзиром на криминогену природу ових активности тешко је дати валидну оцену овог податка.

Истоветна констатација могла би бити изведена и када су у питању приходи од различитих врста донација које прима ИД.⁷

И на крају овог поглавља да наведемо да је територија коју контролише ИД у Ираку богата фосфатима, од којих је ирачка држава својевремено приходовала 800 милиона долара годишње. Вредност данашње производње креће се око 300 милиона долара. ИД има приход од 290 милиона долара годишње и од производње цемента у ирачким и сиријским цементарама под њеном контролом. И огромне количине житарица, које су затечене у силосима на окупираним територијама, донеле су, такође, значајан приход ИД - у висини од 120 милиона долара, док је од редовних годишњих вишкова продаваних на црном тржишту приходовано још 200 милиона долара.

Војна организација и стратегија

Процене бројности војске ИД (на територији Ирака и Сирије) различите су и крећу се у зависности о извора који их објављују. Према тврдњама Курда, број наоружаних припадника ИД износи 200.000⁸ а по проценама руских војних кругова 70.000⁹, док извори блиски цихадистима говоре о 100.000¹⁰. Америчка Централна обавештајна агенција (ЦИА) изнела је 2014. године у јавност оквирну процену од 20.000 до 31.000¹¹ а 2016. године податак да оружане снаге ИД броје између 20.000 и 25.000¹² наоружаних бораца. Само у Сирији, према америчким обавештајним изворима, бори се њих око 3.400 пореклом са Запада. Од почетка напада коалиционих снага, наводно, погинуло је преко 10.000 бораца ИД, што је податак који треба узети с резервом, јер се основано претпоставља да су овим бројем обухваћене и цивилне жртве.

Осим војних операција у Ираку и Сирији, од 2014. године поједине групе које су се потчиниле ИД (заклеле на верност халифи) предузимале су ору-

⁷ Митровић овде износи податак да је само из Катара, поред Кувајта и Саудијске Арабије, донирано 3 милијарде евра у прве две године постојања ИД. М. Митровић, исто.

⁸ www.independent.co.uk/news/world/middle-east/war-with-isis-islamic-militants-have-army-of-200000-claims-kurdish-leader-9863418.html

⁹ Russian News Agency „TASS”, 10.12.2014. „Islamic State formation comprise up to 70.000 gunman”

¹⁰ www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-baghdadi-insight/idUSKBN0OW1VN20150616

¹¹ edition.cnn.com/2014/09/11/world/meast/isis-syria-iraq/

¹² www.usatoday.com/story/news/world/2016/02/03/isis-fighters-new-estimate-25000-iraq-syria/79775676/

жане нападе и на више градова у Либији, као и у Нигерији (Боко Харам)¹³ успостављајући контролу на овим територијама у име ИД. Нису ретки ни случајеви оружаних граничних инцидената и упада на територије Либана, Ирана и Јордана. Цихадистичке групе повезане са ИД оперишу у Алжиру, Пакистану¹⁴ и на Филипинима (Абу Сајаф)¹⁵ а, такође, и у Западној Африци, у Камеруну, Нигеру и Чаду. Присуство бораца ИД потврђено је званично јануара 2015. године и у Авганистану¹⁶ и Јемену¹⁷. Њихов укупан број се процењује између 50.000 и 250.000 наоружаних лица.

После напада на полицијску станицу у Момбаси, у Кенији, септембра 2016. године који су извршиле три женске особе у име Исламске државе, што је касније и потврђено од стране ове организације, у најширој јавности поставило се питање: откуд жене у редовима цихадиста? Ова упитаност има смисла бар из два разлога. Први упућује на строга правила понашања и односа између мушкараца и жена у муслиманској заједници која су стриктно регулисана исламским верско-правним прописима и обичајима у појединим локалним муслиманским срединама. Друго, изненађујућа је чињеница да је ИД, позната по својој ригидности у поштовању и примени ових правила, поздравила овај напад - што наводи на основану претпоставку да је ИД, суочена са војним уступањем и губитком територија, упутила позив и женама да се укључе у терористичке активности.¹⁸

Формације које изводе борбене операције на подручју Ирака и Сирије опремљене су, поред разноврсног модерног пешадијског наоружања, артиљеријским оруђем (пољски топови, самоходне хаубице, вишеракетни бацачи), системима противваздушне одбране старије генерације, оклопним возилима и једним бројем тенкова који потичу из арсенала ирачке и сиријске регуларне војске. Закључци изведени у једној студији Лондонског истраживачког института указују на то да ИД такође користи америчко оружје и муницију која потиче из Саудијске Арабије (Schweitzer, Einav, Even, Valensi, 2016: 67).

У свом саставу ИД имала је и три војна авиона из састава сиријског ратног ваздухопловства (МиГ 21 и МиГ 23), која су учествовала у борбеним акцијама ИД у Сирији, од којих су два касније оборена. Осим тога, још од почетне фазе свог постанка ИД успешно користи неklasична борбена средства попут камиона и аутомобила бомби и бомбаша самоубица. У Ираку и на делу сиријске територије насељене већински Курдима, коришћена су и забрањена средства попут хемијског оружја.

Командна структура је чврсто устројена, од врха до дна ланца издавања наредби. Већ смо нагласили да је војни савет ИД састављен од искусних про-

¹³ www.foxnews.com/world/2015/03/08/boko-haram-swears-formal-allegiance-to-isis.html

¹⁴ www.reuters.com/article/us-pakistan-militants-is-idUSKCN0J20YQ20141118

¹⁵ www.rappler.com/natio/65199-abu-sayyaf-leader-oath-isis

¹⁶ www.aljazeera.com/news/asia/2015/01/afghan/officials-confirm-isis-presence-201511815245847478.html

¹⁷ edition.cnn.com/2015/01/21/politics/isis-gaining-ground-in-yemen/

¹⁸ Опширније на ову тему: <https://www.iiss.org/en/publications/survival/sections/2017-579b/survival-global-politics-and-strategy-february-march-2017-b178/59-1-07-lahoud-fa6c> (27.12.2016.)

фесионалаца из редова бившег ирачког официјерског кадра, у чему заслуга највише припада бившем ал Багдадијевом заменику, Хаџи Бакру (убијен у Сирији у фебруару 2014.) који је очистио и руководство ИД од неирачког елемента, попуњавајући га официјерским кадром.

Значајну снагу војске халифата чине страни добровољци у њеним редовима.¹⁹ У септембру 2015. године ЦИА је објавила податак да је почев од 2011. преко 30.000 терориста - странаца дошло у Сирију и Ирак да се бори на страни ИД.²⁰ Од исламског круга земаља највећи број џихадиста дошао је из Туниса – 5.000, затим из Саудијске Арабије – 2.500, Јордана – 2.000, Марока – 1.500 и Турске – 1.400. Из немуслиманских држава највише њих пристигло је из Русије – 2.719, затим из Француске – 1.800²¹, Немачке – 700, Велике Британије 600 и Белгије 440.

Способност да држи освојену територију и да трпи снажне ударе на људство и војну технику а да притом сачува оперативну способност на дужи рок, представљају значајне одлике борбених снага ИД. Обука регрута врши се у војним камповима чији број се константно повећава од 2013. године. У периоду од неколико недеља, поред војничке паралелно се пролази кроз верско-идеолошку обуку. По њеном окончању регрутима се поверавају мање захтевне војничке дужности да би временом, када стекну довољно искуства, били упућивани у борбене акције.

Операције ИД могле би се генерално поделити у две категорије. У прву би се, тако, подвели напади на градове и насељена места, са великим бројем жртава међу цивилним становништвом, обично Шиитима, Алавитима и другим мањинским етничким заједницама. Друга категорија би подразумевала дуготрајне операције на војне јединице непријатеља, с циљем изнуривања његове борбене готовости и морала. У Ираку су такве операције предузимане пре свега на, и око, урбаних центара и важних путних праваца на сунитским деловима територије, у провинцијама Анбар и Нинива. Када је реч о Сирији, овакве операције изводиле су се у регионима богатим ресурсима, на североистоку и истоку земље и у граничним подручјима с Турском и Ираком, и то углавном на оружане формације сиријске опозиције. Војни успеси током 2013. и 2014. године постигнути су комбинацијом ова два начина извођења операција на војишту.

Габи Сибони, израелски аутор, у својој студији *Војна моћ Исламске државе* указује на чињеницу да је о војној доктрини ИД тешко говорити у недостатку аутентичних докумената, међутим, пажљивим посматрањем и анализом метода у оперативном приступу њених војних јединица на терену могу-

¹⁹ О овом феномену, тј. широко распрострањеној појави регрутовања страних добровољаца у ИД, не само муслимана из исламских земаља, већ и немуслимана широм света, биће више речи у следећем поглављу – медијска стратегија.

²⁰ www.iraqinews.com/iraq-war/cia-30000-foreign-fighters-traveled-syria-iraq-join-isis

²¹ Према извештају Центра за борбу против тероризма америчке Војне академије Вест Поинт, из новембра 2015. године, који поседује детаљне досијее о 182 француска борца, просек старости се креће између 20 и 30 година и око 25% чине становници ширег подручја Париза, док су остали из мањих регија широм Француске. <https://www.ctc.usma.edu/posts/ctc-perspectives-the-french-foreign-fighter-threat-in-context>

ће је доћи до извесних закључака о војној доктрини ИД. Реч је, дакле, о тзв. шок доктрини, коју поједини аутори називају и „*управљање дивљаштвом*”²² а која подразумева три фазе. Прва се фокусира на успостављање подручја - локалитета на којем затим организација врши немилосрдни терор над становништвом. У другој фази организација успоставља и осигурава своју власт терористички и даље становништво одређеним мерама безбедности. У трећој фази, организација ставља освојени простор под пуну контролу и управу која подразумева примену салафитске верзије исламског закона – шеријата (Schweitzer, Einav, Siboni, 2016: 66).

Приликом напада на велике и боље брањене циљеве предузима се више истовремених акција на различитим правцима, како би се противничке снаге развукле и ослабила концентрација отпора. Главном нападу обично претходи серија разорних појединачних шехидских²³ акција бомбаша самоубица, или експлозија возила-бомби, да би се отворили правци за наступање главнине снага. Када се запоседне непријатељска територија следи брутална одмазда према њеним бранитељима, с циљем застрашивања и покоривања цивилног становништва, а затим утврђивање власти ИД и организовање војних и цивилних послова ради функционисања свакодневног живота. Од највећег значаја за управљање новим територијама је успостављање равнотеже у задовољавању интереса и решавању проблема међу различитим племенима и етничким групама на локалном нивоу, ради њихове лакше индоктринације и укључивања у халифат.

У прилог тези да је руководство ИД са успехом решавало овакве спорове, штитећи пре свега своје сопствене интересе, али и задовољавајући интересе различитих група – својих дојучерашњих непријатеља, говори и податак да је за гувернера Мосула, након освајања овог града, постављен бивши генерал ирачке војске Азхар ал Обеиди, а за гувернера Тикрита бивши високи функционер ирачке Баас партије и војни генерал Ахмед Абд ал Рашид.

На сиријском фронту, почетком 2014. године, околности и развој ситуације на војишту, ишле су на руку стратезима ИД. Када се појавио снажан анти-ИСИС покрет у Сирији, Асадов режим и његове регуларне војне јединице имале су пречег противника од ИД - сиријске опозиционе побуњеничке снаге. Асаду је одговарао развој ситуације у правцу ширења територије и утицаја под контролом ИД, на рачун опозиције и слабљења њене оружане моћи, јер су непосредни интереси режима били фокусирани на Дамаск, Хомс и јужне области провинција Алеп и Каламун, док је ИД своје операције усмерила на североис-

²² Стратегија под овим називом представља својеврсну комбинацију теренског приручника и манифеста исламистичке идеологије с крајњим циљем успостављања (повратка) халифата. Стратегија је добила назив по студији коју је израдио Абу Бакр Нази, исламистички идеолог. Њен назив гласи: *Управљање дивљаштвом - најкритичнија етапа кроз коју ће заједница верника проћи. (Management of Savagery: The Most Critical Stage Through Which the Ummah Will Pass)*. Види опширније на адреси:

<https://azelin.files.wordpress.com/2010/08/abu-bakr-Nadzi-the-management-of-savagery-the-most-critical-stage-through-which-the-umma-will-pass.pdf>

²³ Од арапске речи шехид - сведок, овде у значењу мученик, жртва - онај који је дао свој живот за ствари вере.

ток, према областима где су биле сконцентрисане опозиционе снаге и Курди. Када је консолидовала своје снаге учвршћивањем позиција у Палмири и Раки, почев од средине 2014. ИД је предузела неколико великих офанзива на владине трупе стационаране око градова Алеп и Хомс и у провинцијама Ал Хасака и Рака.

Медијска стратегија

Када је реч о медијској стратегији - у функцији пропаганде ИД, њене идеологије и циљева којима тежи, могло би се, готово без задршке констатовати, да су њени креатори досегли највише нивое професионализма и вештине у коришћењу савремених информационих технологија - интернета и друштвених мрежа.²⁴ Према мишљењу Алама, водећег италијанског стручњака алжирског порекла за област социологија муслиманског света, на интернету је увелико присутна и врло очигледна идеологизација тефсира, (традиција тумачења Курана), од стране појединих исламских, или боље речено, исламистичких проповедника (Alam, 2015: 121). У оквиру стратешког медијског наступа, не користи се само Фејсбук и Твитер за емитовање пропагандног садржаја, већ и две телевизијске станице, ТВ Сафа и ТВ Весал, обе стационаране у Египту и финансиране из Саудијске Арабије и Кувајта. Заједничка карактеристика им је да ангажују репортере и новинаре који у својим емисијама шире говор мржње према шиитској популацији (Cockburn, 2015: 39).

Током осамдесетих и деведесетих година прошлог века, верска пропаганда радикалних исламиста вршена је најчешће путем аудио и видео касета које су доспевале и до џамија и базара у појединим европским градовима. Појава сателитске телевизије још више је проширила утицај појединих екстремних проповедника исламизације и реисламизације као глобалног процеса. Данашњи милитантни активисти радикално исполитизованог ислама, савршено добро су разумели и у потпуности искористили предности које је дигитално доба донело на информативном плану. Осим користи од промовисања и ширења својих верско-идеолошких светоназора на глобалном нивоу, као и константног сејања страха и претњи дестабилизацијом у свету, ове информационе технологије искоришћене су и за регрутовање нових џихадиста - бораца ИД и то међу младима широм света, било да је реч о муслиманима из исламских или неисламских земаља.

Ова два аспекта медијске стратегије – ширење страха и регрутација екстремних исламиста заслужују, по нашем мишљењу, ширу елаборацију.

Парадоксална је чињеница коју су уочили поједини аналитичари да жестина критике и тежина одмазде Запада према исламским терористима, тј ИД, након бестијалних напада терориста на европске градове (Париз, Брисел) и злочина ове терористичке организације на ирачко-сиријском ратишту, подижу значај ИД у очима најшире јавности, посебно у муслиманским заједницама

²⁴ Накнадне анализе биографија појединих џихадиста показале су да су многи имали факултетске дипломе и били врсни инжењери и познаваоци информатике.

широм света. Емитовање у медијима (телевизија, штампа, интернет, друштвене мреже) експлицитних сцена масакра људи на улицама западноевропских градова, као и ангажовање готово комплетног безбедносног апарата у потрази за терористима након терористичких напада, затим приказивање уживо разорних (и недовољно учинковитих) војних акција на положаје ИД у Ираку и Сирији и преноси још неделотворнијих састанака и изјава државника и представника међународне заједнице поводом ових акција – све ово управо иде на руку терористима ИД и представља део њихове брижљиво планиране медијске стратегије која има за циљ, између осталог - изазивање и управљање хаосом ради (лакшег и бржег) остварења коначне визије - стварања јединствене муслиманске заједнице – Умме, предвођене халифом ал Багдадијем.

Истраживање спроведено у престижном америчком интелектуалном магазину *The New York Review of Books*²⁵ указало је на опасност заблуде доживљавања ИД искључиво као појавног облика тероризма и насилног исламског екстремизма. Сужавањем садржајног оквира и свођењем суштине ИД само на ово, ризикује се опасност од неразумевања саме мисије коју ова терористичка организација ставља у средиште свог теолошко-идеолошког дискурса, а то је промена и спасавање постојећег света у свет правде и мира. Да би ово било разумљивије, цитираћемо део текста - саопштења којим је најављено проглашење халифата и ИД: ...,Он (Алах) има моћ да насели Земљу, да је преобликује, да одагна неправду, шири правду и обезбеди сигурност и спокој. Све је то могуће само ако се постави халиф о коме је Алах обавестио анђеле. Без тог услова, владавина је ништа друго до обично краљевство, обично освајање и власт праћена разарањем, корупцијом, неправдом, страхом и унижавањем човека на ниво животиње...О, ви муслимани, крените ка својој моћи, јер ако због Алаха не верујете у демократију, у секуларизам, у национализам и у остало међу рушевинама Запада и вратите се својој религији, својој вери, онда ћете, захваљујући Алаху, завладати Земљом, Исток и Запад ће вам се потчинити...” (Alam, 2015: 87,122).

Корени успеха који је ИД постигла у масовном привлачењу младих личности у своје окриље, посебно муслимана друге генерације миграната на Запад, леже у сложеним условима психолошко-социолошког карактера с којима се ови млади људи суочавају у својим животним срединама. Најчешће је реч о сиромашној периферији великих градова, без друштвене перспективе. На примеру Француске ово је најочигледније, где се француски држављани, припадници чак треће и четврте генерације досељеника северноафричког порекла, називају имигрантима.

Уз економски раст од 0,3% с којим је суочено француско друштво, шансе за бољи живот становника ових гетоа готово да су непостојеће. Суочени са тешким социјалним проблемима и неприхваћени од матице друштва, најчешће због своје верско-етничке, али и расне припадности, млади се препуштају ис-

²⁵<http://www.nybooks.com/daily/2015/11/16/paris-attacks-isis-strategy-chaos/>. Истраживање је обављено у форми интервјуа с младим особама у Паризу, Лондону и Барселони, као и заробљеним борцима ИД у Ираку и борцима Цабхат ал Нусре из Сирије.

ламу као идеолошкој матрици за превазилажење проблема друштвене дезинтегрисаности. Пошто ислам као религија нема одговоре на већину њихових (савремених) проблема живљења у отуђеном и суровом глобализованом свету, многи се окрећу или криминалу²⁶, или активизму у некој од терористичких организација. Објашњење за лакоћу и брзину којом постају терористи лежи управо у доступности пропагандног садржаја различитих исламистичких и терористичких организација који се нуде у дигиталном свету.

Закључак

У последње време сведоци смо чињенице да ИД, осим што губи територије које је узурпирала још од средине 2014. године, такође губи и пропагандни рат, барем када је реч о све мањој популарности коју ужива код млађе популације арапског становништва у региону Блиског истока. Према неким анкетама, само 13% ове популације било би спремно да подрже ИД, што је за 6% мање него у 2015. години.²⁷

О значајном пропагандном утицају ИД на младе људе преко друштвених мрежа, јавно је проговорила и немачка обавештајна служба, упозоривши недавно своју, али и најширу светску јавност, да је ИД преко посредника на овим мрежама врбовала до сада 900 особа од којих су готово 20% особе женског пола и да неке од њих нису старије од 14 година²⁸

Без обзира на општи позитивни тренд у добијању пропагандног рата са ИС на медијском плану, одабир стратегије за супротстављање овој терористичкој пошлости требало би да подразумева шири спектар мера од оних које обично подразумевамо под терминима као што су антитероризам или контра-тероризам. Без претензија да дамо макар и делимичан и површан одговор на питање како се изборити са овим видом тероризма, покушаћемо, на крају овог рада, да укажемо на могуће правце за изналажење адекватног одговора на ово питање.

Као прво, неопходно је обуставити масовне и неселективне ваздушне ударе Запада на циљеве у Сирији, Ираку и Либији у којима страда недужно цивилно становништво. Ово не само да не доприноси напорима међународне заједнице у борби против ИД, већ директно ојачава значај и углед Исламске државе код локалног становништва и представља додатни разлог за даљу мобилизацију и регрутацију нових екстремиста, не само у региону, већ и широм света. Ваздушне операције имају смисао само уколико се изводе крајње селективно, на основу проверених и тачних обавештајних података о локацијама и покретима наоружаних група, посебно оних предвођених челницима ИД. У том контексту, неопходна је пуна сарадња и размена обавештајних информација између релевантних обавештајних заједница инволвираних у овај сукоб.

²⁶ Неки од починилаца прошлогодишњих јануарских и новембарских терористичких напада у Паризу, били су претходно хапшени и затварани.

²⁷ „Већина младих Арапа не верује Исламској држави”, дневни лист „Danas”, 13.04.2016.

²⁸ <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/isil-koristi-drustvene-mreze-da-vrbuje-mlade-nijemce> (01.02.2017.)

Осим тога, намеће се као приоритетна потреба прекид извора финансирања ИД. Немамо намеру да овде износимо ширу елаборацију овога, изузев што сматрамо да би пресецање канала за транзит људи, робе и, посебно, шверца нафте којом располаже ИД, сасвим сигурно ослабило потенцијале ИД за предузимање захтевнијих војних и терористичких операција и, што је још важније, ослабило њену моћ и утицај у очима локалног становништва.

Можда највећи изазов за међународну заједницу представља питање како политичким представницима домицилног становништва у Сирији и Ираку, у постојећим околностима, препустити одговорност за организацију друштва, државе и, коначно, одговорност за будућност њихових земаља.²⁹ На ово питање изразито је тешко дати адекватан одговор, посебно ако га тражимо у светлу лоших искустава с „демократизацијом” која је овлаш запахнула арапске земље након „Арапског пролећа”. И сам појам демократије, посматрано из угла перцепције муслиманских заједница широм света, проблематичан је у смислу шта се под овим појмом суштински подразумева. Професор Танасковић у својој књизи „Ислам - догма и живот”, износи занимљиво мишљење италијанског исламолога Р. Гуола који каже да се демократија овде доживљава као мање зло, као изнуђени корак у измењеном међународном контексту после 11. септембра 2001. који, пре свега, служи аутократским блискоисточним режимима по систему „променити да се ништа не би мењало” (Танасковић, 2008: 282).

Да се на овом месту послужимо и констатацијом Амина Малуфа, књижевника и есејисте либанског порекла, који је лепо приметио да не постоји суштинска разлика између терора деспота, тј. деспотских режима и радикалних исламиста и, уопште, да тиранија остаје тиранија, без обзира да ли је спроводи већинска (верска, политичка, етничка, племенска) или мањинска група у једном друштву (Maluf, 2003: 71). О деспотима још и то да их, као у случају актуелног режима у Египту, на власти одржава страх од онога што долази после њих.

Свакако да је ово и најкомплексније питање које, осим крајње искрености и обазривости у погледу артикулисања и отварања суштине проблема, подразумева и поступност у предузимању неопходних и систематично конципираних потеза у њиховом решавању, како од стране међународне заједнице, тако и непосредних актера у овим земљама. Успешности овог процеса свакако би допринело и немешање Саудијске Арабије и Ирана у унутрашње прилике ових земаља.

Такође, од немалог значаја у неутралисању моћног средства којим се ИД користи - страха и панике, као последица аката тероризма, било би отварање свестраних и свеобухватних процеса политичког, верског, идеолошког и безбедносног едуковања друштава која представљају мете Исламске државе. Пре-

²⁹ На ову тему извршено је једно истраживање у Брукингс институту у Дохи. У основи, ово истраживање позива се на потребу постепеног увођења владавине права, децентрализације и обнове друштвеног поверења у земљама које су постале жртве тзв. Арапског пролећа. <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2016/11/22/want-to-stabilize-the-middle-east-start-with-governance/>

терано медијско експлоатисање терористичких догађаја, без озбиљне стручне и свестране анализе њихових узрока и последица, као и мера за њихово право-времено неутралисање, појачава последице тероризма и представља повољан „ветар у једрима” ИД чији курс и крајње одредиште „пловидбе” није могуће одредити у овом тренутку, а још мање предвидети у будућности.

Литература:

1. Allam, Khaled, Fouad (2015): *Džihadista iz susedstva: Islamska država pred našim vratima*, Evro Book, Beograd
2. Cockburn, Patrick (2015): *The rise of Islamic State: ISIS and the new Sunni revolution*, Verso Books, New York, <http://kropfpolisci.com/isis.cockburn.pdf>
3. Even, Shmuel, Valensi, Carmit (2016): *The Islamic State: Rich Organization, Poor State*, Institute for National Security Studies, Tel Aviv
4. Hiti, Filip (1988): *Istorija Arapa od najstarijih vremena do danas*, Veselin Masleša, Sarajevo
5. Lister, Charles (2013/2014): „Profiling the Islamic State”, Brookings Doha Center, Qatar.
6. Maluf, Amin (2003): *Ubilački identiteti*, Paideia, Beograd
7. Mitrović, Milutin (2015): „*Ekonomija terorizma: ISIS je biznis*”, Biznis i finansije, Beograd, www.bif.rs/2015/11/ekonomija-terorizma-isis-je-biznis/
8. Schweitzer, Yoram, Einav, Omer (2016): *The Islamic State: How Viable Is It?*, Institute for National Security Studies, Tel Aviv
9. Siboni, Gabi (2016): *The Military Power of the Islamic State*, Institute for National Security Studies, Tel Aviv
10. Tanasković, Darko (2008): *Islam - dogma i život*, Srpska književna zadruga, Beograd
11. Todenhefer, Jirgen (2016): *Deset dana u „Islamskoj državi”*, Laguna, Beograd
12. Russian News Agency „TASS”, 10.12.2014. „Islamic State formation comprise up to 70.000 gunman”
13. Dnevni list „Danas”, 13.04.2016., „Većina mladih Arapa ne veruje Islamskoj državi”

Електронски извори

1. <http://www.nybooks.com/daily/2015/11/16/paris-attacks-isis-strategy-chaos/>
2. <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-baghdadi-insight/idUSKBN0OW1VN20150616>
3. <http://edition.cnn.com/2014/09/11/world/meast/isis/-syria-iraq/>
4. <http://www.usatoday.com/story/news/world/2016/02/03/isil-fighters-new-estimate-25000-iraq-syria/79775676/>
5. <http://www.foxnews.com/world/2015/03/08/boko-haram-swears-formal-allegiance-to-isis.html>
6. <http://www.reuters.com/article/us-pakistan-militants-is-idUSKCN0J20YQ20141118>
7. <http://www.rappler.com/natio/65199-abu-sayyaf-leader-oath-isis>
8. <http://www.aljazeera.com/news/asia/2015/01/afghan/officials-confirm-isis-presence-201511815245847478.html>
9. <http://edition.cnn.com/2015/01/21/politics/isis-gaining-ground-in-yemen/>

10. <https://www.iiss.org/en/publications/survival/sections/2017-579b/survival--global-politics-and-strategy-february-march-2017-b178/59-1-07-lahoud-fa6c> (27.12.2016.)
11. <http://www.iraqnews.com/iraq-war/cia-30000-foreign-fighters-traveled-syria-iraq-join-isis>
12. <https://www.ctc.usma.edu/posts/ctc-perspectives-the-french-foreign-fighter-threat-in-context>
13. <https://azelin.files.wordpress.com/2010/08/abu-bakr-Nadži-the-management-of-savagery-the-most-critical-stage-through-which-the-umma-will-pass.pdf>
14. <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/isil-koristi-drustvene-mreze-da-vrbuje-mlade-nijemce> (01.02.2017.)
15. <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2016/11/22/want-to-stabilize-the-middle-east-start-with-governance/>
16. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/10956193/Revealed-the-Islamic-State-cabinet-from-finance-minister-to-suicide-bomb-deployer.html>
17. http://www.brookings.edu/~media/Research/Files/Reports/2014/11/profiling-islamic-state-lister/en_whos_who.pdf?la=en
18. <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/war-with-isis-islamic-militants-have-army-of-200000-claims-kurdish-leader-9863418.html>

ISLAMIC STATE - FROM A UTOPIA TO A GORY DYSTOPIA

Summary: Islamic State currently poses a global security threat and a challenge to the whole international community. At the same time, both ideologically and practically it sublimates Islamic tendencies expressed at the turn of this century culminating with the establishing of the government modeled after the orthodox caliphate from the 7th century A.D. Ever since Abu Bakr al-Baghdadi became a self-proclaimed caliph, in June 2014, the IS has been established as a centrally-run bureaucratic organisation with military and administrative authority as well as financial mechanisms to enable its functioning in occupied territories - parts of state territories of Iraq and Syria.

The governing structure is led by the so-called Cabinet of ministers, which makes the most important decisions and which is run by al-Baghdadi with associates. Military authorities are superior to the civil ones. The organisation of civil affairs is divided into provinces- regions run by governors. Strict application of Sharia law is ensured on the entire territory of IS. This terrorist, parastatal organisation is funded from a variety of sources - oil and gas trading, smuggling, kidnapping, blackmailing, looting and drug trafficking. In 2015 alone, the funds collected in these ways exceeded 2 billion U.S. Dollars.

Can it really be a coincidence that at one moment this organisation changed its name from Islamic State of Iraq and Syria (ISIS) into Islamic State, with a tendency to present itself on the global political scene as a 'state' with all the necessary legal elements-territory, population and sovereign power.

At one point, IS had a political, economic, security and military control and a sovereign power on the territory with a population of over four million people, far bigger than that of the UK.

The time will tell if this rudimentary, pseudo state with apocalyptic strategic aims calls for a synchronized, global, anti-terrorist coalition manifested through a doctrine of 'global war against terrorism' or will it keep being a polygon for treacherous and cunning realisation of petty, partial, conflicting interests of major powers.

We will try to find answers to these and similar questions through the overview of organisation, functional, political, economic, military and administrative structure of the government of this parastatal formation since we believe that the international community ought to react to this security threat with a larger range of different measures than it has done so far.

Key words: The Islamic State, terrorism, terrorist organization, caliphate, Islamic radicalism, organisation of government